

ВИСНОВОК

про наукову новизну,

теоретичне та практичне значення результатів дисертації

Михальчук Тетяни Вікторівни

«Феномен читання в українській літературі для дітей та юнацтва»

на здобуття наукового ступеня доктора філософії

зі спеціальности 035 «Філологія»

Актуальність дослідження. Дисертація Михальчук Т. В. написана відповідно до ключових векторів розвитку сучасного наукового дискурсу про українську літературу для дітей та юнацтва, для якого характерний міждисциплінарний підхід та увага до проблем формування аксіологічної картини світу юних читачів, розвитку в них комунікативних, аналітичних та інтерпретаційних навичок у взаємодії з книгою. Актуальність дослідження зумовлена потребою комплексно проаналізувати феномен читання на матеріалі творів сучасної української літератури для дітей та юнацтва в металітературному, перформативному й наративному вимірах як продуктивних підходів до окреслення багатоаспектності цього процесу та специфіки впливу художнього слова на становлення особистості дитини в період активного засвоєння культурних кодів та формування світоглядних орієнтирів.

На сьогодні науковий інтерес до вивчення читання зростає і доповнюється новими перспективами, що зумовлено стрімким розвитком інформаційних технологій та прагненням осмислити місце читацьких практик із-поміж інших видів дозвілля сучасної дитини. В українській літературознавчій спільноті актуальності набувають питання проблемно-тематичних аспектів літератури для дітей та юнацтва, жанрового розмаїття, особливостей конструювання персонажів юного віку, які слугуватимуть рольовими моделями для реальних реципієнтів у вирішенні їхніх життєвих викликів. Важливий внесок у розвиток сучасних студій вивчення літератури для дітей та підлітків зробили Марина Варданян, Уляна Гнідець, Тетяна Качак, Віталіна Кизилова, Лариса Лебедівна, Ольга Папуша, Алла

Цапів та ін. Водночас твори для дітей та юнацтва із зображенням процесів читання, юних персонажів-читачів, образів книг, топосу бібліотеки, книгарні ще не були об'єктом комплексного дослідження, що й зумовлює актуальність дисертації. Об'єктом роботи стали понад 25 текстів сучасної української літератури для дітей та юнацтва. Це романи, повісті й оповідання в жанрах реалістичної, фентезійної та пригодницької прози таких сучасних письменників, як Володимир Аренєв, Галина Вдовиченко, Сашко Дерманський, Оксана Луцєвська, Галина Ткачук, Наталія Ясіновська та ін.

Тема кваліфікаційної праці Михальчук Т. В., затверджена на засіданні вченої ради Національного університету «Острозька академія» в листопаді 2021 року комплексною науковою темою катедри української мови і літератури Національного університету «Острозька академія» «Проблематика ідентичності, пам'яті й етосу в українській літературі» (номер державної реєстрації

Наукова новизна роботи насамперед полягає в тому, що вперше системно проаналізовано художню репрезентацію феномену читання в сучасній українській літературі для дітей та юнацтва. Наукове осмислення окресленої теми синхронне із суспільним запитом на розвиток читацької культури в житті сучасного індивіда, зокрема дитини. В Україні її активно формують численні читацькі ініціативи й культурні проекти, а наука у свій спосіб осмислює згадане явище, пропонуючи теоретичне обґрунтування процесів, які відбуваються в сучасному культурному просторі.

У дослідженні Тетяни Михальчук:

перше комплексно проаналізовано феномен читання в сучасній українській літературі для дітей та юнацтва у світлі металітературної концепції із застосуванням системного підходу до вивчення художньої репрезентації читацьких практик у наративному, перформативному, просторовому й образному вимірах;

ведено до наукового обігу корпус текстів сучасної української літератури для дітей

та юнацтва як об'єкт дослідження металітературної¹³ проблематики та читацьких практик;

озроблено типологію персонажів-читачів у творах для дітей та підлітків з урахуванням специфіки їхньої трансформації під впливом читацького досвіду;

систематизовано авторські стратегії зображення топосу бібліотеки та домашньої книгозбірні як символічних просторів у художньому світі творів;

изначено специфіку формування аксіологічної картини світу персонажів під впливом читацьких практик у світлі сучасної української культури.

Особиста участь авторки в отриманні конкретних наукових результатів, викладених у дисертації. Робота є самостійною науковою працею, у якій висвітлено власні ідеї та концепції дисертантки. Дослідження вміщує теоретичні й методичні положення і висновки, які авторка сформулювала особисто. Усі використані в роботі тези й положення інших дослідників мають відповідні покликання.

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій. Достовірність і обґрунтованість наукових результатів підтверджує апробація провідних положень дисертації на всеукраїнських наукових конференціях (10). У дослідженні застосовано широку методологічну базу, що свідчить про системність і ґрунтовність здобутих результатів. Передусім для вивчення художньої репрезентації читацьких практик у структурі творів продуктивними стали елементи наратологічного й інтертекстуального аналізу. Щоб окреслити специфіку впливу прочитаного тексту на сприйняття й трансформацію характеру персонажа, застосовано рецептивно-естетичний підхід. З-поміж інших продуктивних методів дослідження – елементи компаративного, типологічного, інтермедіального аналізу. Для характеристики й структурування теоретичних положень дисертації застосовано культурно-історичний, соціологічний, хронологічний методи.

Теоретико-методологічне підґрунтя роботи становлять праці українських і закордонних дослідників. Під час вивчення феномену читання основну увагу було зосереджено на роботах Луїзи М. Розенблат, Вольфганга Ізера, Ролана Барта. У

світлі аналізу концепції перформативності опорною стала праця Пітера Ківі. Під час дослідження металітературної проблематики у творах для дітей та юнацтва проаналізовано теоретичні підходи Патриції Во, Пітера Ганта, Лінди Гатчен, Лоуренса Мак-Кафері, Робін Макколум, Аніти Мос та ін. У межах української літературознавчої науки взято до уваги праці Наталії Астрахан, Марії Зубрицької, Тетяни Качак, Максима Нестелеєва та ін. Допоміжними стали наукові розвідки Ірини Вихор, Олени Гальчук, Зоряни Годунок, Олени Гончарової, Наталії Дев'ятко, Ольги Дунаєвської, Сергія Іванюка, Тетяни Качак, Світлани Кочерги, Лариси Лебедівни, Галини Листвак, Лідії Мацевко-Бекерської, Ольги Папуші, Оксани Пухонської, Анни Савиної, Юлії Резніченко, Алли Цапів, Жанни Янковської та ін.

Наукове та практичне значення дисертації полягає в поглибленні наукових студій рецепції художнього твору через сконцентровану увагу до категорії «читання» як процесу творення значення; висвітленні наукових підходів до вивчення металітературної проблематики на матеріалі текстів для дітей та підлітків, що раніше не було системно осмислено в українському літературознавстві. Результати дослідження формують перспективу для подальших розвідок про читання, специфіку конструювання персонажів-юних читачів та розширення їхньої типології.

Практичне значення роботи полягає в можливості використовувати її результати для розроблення навчальних дисциплін, тематичних наукових заходів, навчальних посібників і методичних матеріалів, присвячених вивченню сучасної української літератури. Міждисциплінарний характер роботи також дає змогу застосовувати її висновки в дослідженнях із соціології читання, педагогіки, культурології, бібліотекознавства, а також під час утілення культурно-освітніх проєктів. Результати дисертації будуть корисними для подальших наукових розвідок із відповідної тематики.

Повнота викладення матеріалів дисертації в роботах, які опублікувала авторка. Основний зміст результатів дисертації віддзеркалено в 4 наукових статтях, з-поміж яких 1 опубліковано у виданні, індексованому в наукометричній базі даних

Відповідність чинним вимогам щодо оформлення дисертації. Анотація, структура й обсяг дисертації Тетяни Михальчук відповідають чинним вимогам. Роботу написано українською мовою з дотриманням норм наукового стилю. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи – 210 сторінок, обсяг основного тексту – праць. Дисертація Михальчук Тетяни Вікторівни «Феномен читання в українській літературі для дітей та юнацтва» відповідає спеціальності 035 «Філологія».

ВИСНОВОК

У дисертації подано самостійні розробки й наукові ідеї авторки. Зміст дослідження відповідає визначеній меті й завданням роботи, які обґрунтовано й досягнуто. Анотація, структура й обсяг дослідження відповідають установленим вимогам. Публікації здобувачки та апробація роботи на всеукраїнських наукових конференціях віддзеркалюють основні положення дослідження. Дисертація Михальчук Тетяни Вікторівни «Феномен читання в українській літературі для дітей та юнацтва» – це завершена праця, у якій здобуто нові науково обґрунтовані результати, що характеризують феномен читання як важливий чинник культурної ідентифікації та світоглядного становлення юної особистості у світлі динамічного розвитку новітніх інформаційних технологій. Ґрунтовний аналіз творів у світлі концепції металітератури, наративному й перформативному вимірах, а також запропонована класифікація персонажів-юних читачів засвідчують розмаїття художньої репрезентації читацьких практик і відкривають перспективи для подальшого наукового осмислення ролі читання в сучасному культурному дискурсі.

Науковий рівень дисертації відповідає вимогам, викладеним у Порядку присудження ступеня доктора філософії, затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44. Кваліфікаційну працю Михальчук Тетяни Вікторівни «Феномен читання в українській літературі для дітей та юнацтва» рекомендовано до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді для

присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальности 035 «Філологія».

Наукові результати дисертації Михальчук Тетяни Вікторівни обговорено та схвалено на розширеному засіданні катедри української мови і літератури Національного університету «Острозька академія» (протокол № 15 від 12 червня 2025 р.).

Голова засідання –
кандидат філологічних наук,
доцент, завідувач катедри
української мови і літератури
Національного університету
Острозька академія»

Віталій МАКСИМЧУК

ПІДПИС *Максимчук В.В.*
ПІДПИС *ЖУЮ*
т.в.о. НАЧАЛЬНИКА ВІДДІЛУ
КАДРІВ НАУК *Лешенюк О.В.*

